

Imaginea de pe copertă: *Karl Marx în tinerețe*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MARX, KARL

Însemnări despre români: manuscrise inedite/
Karl Marx; publicate de acad. A. Oțetea și S. Schwann.
- Bacău: Vicovia, 2014
ISBN 978-606-8541-60-0

I. Oțetea, Andrei (ed.)

II. Schwann, S. (ed.)

94(498)

Grafică și tehnoredactare: *Viorel Cucu*

Editura **Vicovia**

str. Mărășești nr. 110/D/14, Bacău

tel./fax: 0234 575929

Mobil: 0742 927031

e-mail: vicovia@gmail.com

web: www.vicovia.ro

Ediția de față este copie adaptată după lucrarea
K. Marx „Însemnări despre români” apărută la
Editura Academiei Republicii Populare Române,
București, 1964 și conține numai traducerea
manuscriselor în limba română.

MANUSCRISUL B 85

[Capugi–Bașa] surprinde pe Ghica¹, îl ucide înjunghiindu-l, și-i trimite capul îmbalsămat la Constantinopol; acolo, e înfipt într-un cui pe zidurile Seraiului (1777). În afară de dânsul alți 14 fanarioți fură spânzurați în curs de un secol, aceasta însă din cauza necredinței sau a bogățiilor lor. Turcia ezita încă să respecte dreptul [Rusiei] de a înființa consulate, stipulat în tratatul de la Kuciuc–Kainargi². Dar a trebuit să cedeze în fața cererilor Vienei, unite cu acelea ale Petersburgului. În 1782, consuli ai Austriei și ai Rusiei se stabilesc la București și la Iași. Ei obțin din partea turcilor un tain (o subvenție) proporțională

cu rangul fiecăruia. Tainul constă din scutelnici, oameni de diverse stări: măcelari, brutari, sacagii, tapițeri, caretași, potcovari etc., care trebuie să procure carne etc. Se mai adaugă *poslušnici* (țărani străini, bulgari, sârbi și transilvani așezați în țară; – scutelnicii erau pământeni) însărcinați să aprovizioneze casa consulilor cu cereale, furaje, păsări, unt, brânză etc. Un alt rezultat al acestor consuli: Țara Românească și Moldova au să plătească în viitor Porții un tribut anual fix: prima 349.500 lei, a doua 252.944 lei. Cu cât primea mai puțin Poarta, eu atât lua mai mult domnul fanariot.

Mizeria, țăranului era intolerabilă. Fuga țăranilor continua, mii de țărani din Țara Românească s-au refugiat în munți și stăteau acolo ascunși.

În 1787, Ecaterina³ ocupă Crimeea. Poporul din Constantinopol împinge Poarta la război. *Domnii* de atunci erau *Ipsilanti* în Moldova, *Mavrogheni* în Țara Românească. Primul deschide rușilor porțile Moldovei. *Mavrogheni* dimpotrivă, aflând că austrie-

cii vor să treacă Siretul, pornește împotriva lor și îi bate; (cu domnul sunt numai 7 boieri; capii celor mai mari familii fanariote sau fanariotizate, ca partizani ai rușilor, sunt surghiuniți în insulele din Arhipelag, în mănăstirile din Bulgaria, Albania sau de la Muntele Athos). Capudan—pașa bătut de ruși la Focșani și de austrieci la Mărtinești, trece înapoi Dunărea. Mavrogheni luptă timp de 6 luni, până când se văzu constrâns să se retragă la Pelinu, în Bulgaria. Ce răsplată primește acolo el de la Constantinopol? Un Capugi—bașa îi aduse un firman de condamnare la moarte.

Poarta negocie cu Austria; pacea de la Șistov din *august 1791* restabili lucrurile în starea de înainte de război. Abia au plecat austriecii din Țara Românească și rușii sub Suvoroff⁴ au intrat. Țara este dată pradă focului și jafului de către acesta; Brăila este în flăcări.

Prin *pacea de la Iași* încheiată la *29 decembrie 1791*, divanul recunoaște luarea Crimeii de către Rusia. Puțin timp înainte

de război, Rusia obținuse de la Poartă dreptul de a controla întrebuintarea banilor publici în Moldo-Valahia.

VI. Creșterea puterii rusești a început în ajunul morții lui Ludovic al XIV-lea. În 1792, Emile Gaudin⁵, consul al Republicii franceze, se prezintă la București. Sub consulatul lui Napoleon, Ghica, ban al Craiovei, Preda Brâncoveanu și Scarlat Câmpineanu, mari boieri din Țara Românească, Catargi, Sturdza și Beldiman, din Moldova, trimit primului consul un memoriu comun, prin care cer sprijin din partea Franței și autorizația de a se constitui în două republici⁶.

Bonaparte nu a dat nici o atenție acestei cereri. Dar Rusia a profitat de lecție. Ea înțelese că avea nevoie de un alt sprijin decât al fanarioților venali. Presiunea sa asupra Divanului era irezistibilă. Rusia obținu în 1802 un hatîșerif, care trebuia să dovedească românilor că era tot atât de puternică pentru a face bine cât și pen-

tru a face rău. Acest hatîșerif⁷ fixa durata domniei la *șapte ani*. În același timp Rusia a făcut să fie numiți doi domni, propuși de ea, Moruzi și Ipsilante. Același act instituia darea proporțională, în locul odioasei capitații, dădea în seama boierilor pământeni sarcina de a se îngriji de școli, drumuri, spitale, dreptul ca împreună cu domnul să hotărască asupra organizării și întreținerii unui corp de trupă și-i împuternicea să hotărască numărul negustorilor turci cărora le era conferit dreptul de a pătrunde în țară. Dar în același timp a avut destulă grijă ca să nu fie uitată; unul dintre articole îi recunoaște *dreptul de supraveghere* (în ceea ce privește respectarea riguroasă a privilegiilor garantate Principatelor). *Supravegherea* înlocuia *avertismentul*; a fost un mare pas înainte. Scaunul mitropolitan al Moldovei fiind vacant, doi candidați s-au prezentat: unul era grec, celălalt român. Acesta din urmă obținu sprijinul Rusiei și fu ales. În sfârșit, atentă la plângerile ridicate împotriva fanarioților, Rusia folosi

minunat dreptul manifestau atâta recunoștință oarbă, țarul la Tilsit reclama teritoriul lor. Dar acest teritoriu era prea aproape de Constantinopol și Napoleon nu voia să predea cheia a două continente. Tratatul de la Tilsit stipula evacuarea Țării Românești și a Moldovei; dar turcii nu le puteau ocupa decât după schimbul de ratificări ale viitorului tratat de pace definitivă între cele două puteri. Această ultimă clauză făcea pe cea anterioară iluzorie; căci Alexandru, preocupat de a preveni ocupația turcească, știa cum să-și ție trupele în Principate, fără ca Napoleon să bage de seamă.

Conferința de la Erfurt: Napoleon își dă consimțământul la anexarea celor două principate. Nu mult după aceea războiul izbucni între Franța și Rusia. Alexandru avea nevoie de trupele sale staționate la Dunăre. Propune pace turcilor, care, înlăturați de 10 ani din Principate, se simțiră fericiți să recâștige cele două provincii, chiar pierzând jumătate din Moldova. *Tratatul din 28 mai 1812.* Poarta renunță la Basarabia.

Turcia nu putea ceda ceea ce nu-i aparținea, pentru că Poarta otomană n-a fost niciodată suverană asupra țărilor române. Poarta însăși recunoscuse acest lucru, când la Karlovitz, presată de poloni să le cedeze Moldo-Valahaia, ea răspunse că nu are dreptul de a face vreo cesiune teritorială, deoarece capitulațiile nu-i confereau decât un drept de *suzeranitate*.

O dată cu stăpânirea turcească se reîntorc și fanarioții, Scarlat Callimachi în Moldova, Ioan Caragea în Țara Românească. O dată cu fanarioții și vechile lor spolieri. Prin tratatele sale cu Rusia, Poarta renunțase la dreptul său de a fixa prețul la *produsele* destinate să aprovizioneze Constantinopolul. Dar abuzul se reintroduce sub o nouă formă. Contractul este încheiat între domni și Divan și totul este livrat la a patra parte din prețul pieței. Or, după plecarea rușilor, prețul pieței a scăzut atât de mult, încât este imposibil ca țăranii să trăiască din produsul muncii lor. Pâinea se vinde cu 3 centime kilogramul, carnea cu

4, lână cu 40 etc. Țăranul, în 1812, trebuia să livreze Porții la un sfert din aceste prețuri 250.000 oi, 3.000 cai, 150.000 kile de grâu (kila = 300 kilograme). Pe de altă parte, scutelnicii ajunseseră atât de numeroși, prin risipa de titluri boierești care comportau dreptul la scutelnici, încât contribuabilii liberi, atât de reduși la număr, nu mai puteau face față plății impozitului.

Caragea a încercat să remedieze acest rău, promulgând o lege care așeza în *lude*⁴³ ale statului pe scutelnicii⁴⁴ care nu aparțineau boierilor de primul rang. Boierii luptă acum ei înșiși pentru menținerea abuzului. Cei din Craiova se răscoală, cer sprijinul pașei de Vidin și constrâng pe Caragea să revină asupra singurei măsuri bune a unui fanariot. Victoria țarului. El are cuvântul hotărâtor la Congresul din Viena. El înlătură pe turci din congres. În timpul ultimei lor ocupații în Principate, rușii s-au arătat așa cum sunt: jaful și ocuparea Basarabiei au spulberat toate iluziile. De altfel rusul este complicele fanarioților. „Moarte bra-

gagiilor” murmură țăranul, în fundul bordeiului său; tot așa striga poporul în piața publică din București.

Către sfârșitul domniei sale, când urma să sosească la București un Capugi-bașa, Caragea fugi cu 18 milioane de lei în Italia. Tronul devenind vacant, la 12 oct. 1818, are loc adunarea boierilor; toți se plâng în gura mare în contra fanarioților. Ei adresează o petiție sultanului pentru a-i scăpa de acest jug. Rusia care domina în Divan se opune; sub presiunea Rusiei, Poarta dă cele două Principate lui Mihail și Alexandru Suțu, complici de care Rusia era sigură.

Asociația *Eteriei*: eliberarea grecilor prin acțiunea comună a populațiilor slave și grecești. Mână rusească. Căpeteniile denumeau puterea conducătoare ἀρχή (sufletul asociației). Căpeteniile cunoșteau secretul... Adepții în toate țările erau, fără să știe, agenți ai Curții de la Petersburg. Rusia – după ce asociația s-a dezvoltat – ținea în mână toate firele ei, punea în mișcare toate resorturile, așezată în centrul operațiilor,